

Melestarikan Elemen Melayu Islam Dalam Fesyen Pakaian Masyarakat Melayu

Norulzaila Ismail
Nurulzaila11@gmail.com
Universiti Malaysia Kelantan

Nur Azuki Yusuff
nurazuki@umk.edu.my
Universiti Malaysia Kelantan

Burhan Che Daud
burhan@umk.edu.my
Universiti Malaysia Kelantan

ABSTRAK

Dinamisme pakaian masyarakat Melayu telah melalui era perubahan yang pelbagai dan wujud pengaruh luar seperti barat dan Korea dalam gaya pemakaian tersebut yang dilihat bertentangan dengan perspektif tuntutan Agama Islam dan identiti Melayu. Objektif kajian ini dijalankan bagi melestarikan dan mencadangkan elemen-elemen Melayu Islam dalam amalan pemakaian. Kajian ini menggunakan kaedah kepustakaan. Antara elemen yang dilestarikan ialah elemen nilai dan prinsip, bentuk, gaya, hiasan, jenis pakaian, struktur dan fabrik. Cadangan untuk melestarikan elemen Melayu Islam dalam pemakaian iaitu pereka fesyen harus mendalami dan mempelajari ilmu yang berkaitan dengan batasan, konsep aurat dan syariat-syariat mengikut agama Islam. Pihak kerajaan juga boleh menganjurkan fesyen muslimah dengan mengekalkan elemen Melayu Islam dalam rekaannya. Kementerian Pelancongan, Seni dan Budaya (MOTAC) harus mengkaji semula langkah yang terbaik untuk memartabatkan cara pemakaian masyarakat Melayu dengan mewujudkan satu industri yang khusus untuk menghasilkan pakaian yang menepati ciri-ciri Melayu dan Islam dalam rekaannya.

Kata Kunci: Pakaian ; Masyarakat; Melayu; Islam; Lestari; Elemen

Preserving Islamic Malay Elements in the Malay Society Fashion Apparel

ABSTRACT

The dress dynamism of the Malay community has undergone a diverse range of changes and there are external influences such as from the west and Korea in the style of adoption, which are seen as contrary to the perspective of Islamic Religious demands and Malay identity. The objective of this study is to preserve and propose Islamic Malay elements in norms of dress. The data was obtained through library research. The elements of value, shape, style, decoration, principles, type of clothing, structure and fabric were found as the preserver elements. Among suggestions proposed to preserve Islamic Malay elements in fashion is designers should develop and apply knowledge related to the boundaries, the aurah concept and the shariah outlined in Islam. The government can also encourage the Muslim fashion by preserving Islamic Malay elements in its design. The Ministry of Tourism, Arts and Culture (MOTAC)

should review the best way to uphold the Malay community way of dress by establishing a special industry to produce clothing that meets the Malay and Islamic features in its design.

Keywords: Clothing; Society; Malay; Islamic; Sustainable; Element

PENGENALAN

Pakaian melambangkan keunikan budaya, adat resam dan mencerminkan peradaban sebuah bangsa. Pakaian akan terus menjadi keperluan asas dan menjadi salah satu warisan yang istimewa dalam mencorak budaya masyarakat Melayu serta menjadi perhatian kepada perkembangan dunia. Setiap agama dan bangsa mempunyai pakaian tradisional masing-masing. Begitu juga dengan masyarakat Melayu. Pakaian tradisional masyarakat Melayu adalah seperti Baju Kurung, Baju Kebaya, Baju Kota Bharu dan pakaian Cik Siti Wan Kembang (Abbas Alias & Norwani Md. Nawawi, 2006). Pakaian ini selalunya akan dipakai dalam upacara yang tertentu untuk meraikan sesuatu majlis dalam sesebuah masyarakat contohnya majlis tahlil, majlis keramaian dan majlis perayaan.

Menurut perspektif Islam tujuan berpakaian adalah untuk menutup aurat dan berhias (Akmal Mohd Zain, 2006). Sebagaimana firman Allah S.W.T maksudnya:

“Wahai anak-anak Adam! Sesungguhnya kami telah menurunkan kepada kamu (bahan-bahan untuk) pakaian menutup aurat kamu dan pakaian perhiasan” (Al-A’raaf:26).

Pada peringkat awal pakaian lebih bersifat kegunaan khususnya sebagai perlindungan dan memelihara anggota badan daripada sebarang keadaan cuaca serta persekitaran (Maziah Ab Rashid, 2005). Namun, selepas kedatangan Agama Islam telah berlakunya perubahan dalam cara pemakaian masyarakat Melayu khususnya apabila mereka telah mula mengamalkan memakai pakaian yang menutup aurat (Abbas Alias & Norwani Md. Nawawi, 2006).

Namun, perkembangan negara yang semakin maju dalam pelbagai bidang seperti teknologi dan media massa telah menyebabkan berlakunya keruntuhan nilai sopan dalam amalan pemakaian remaja masa kini (Wan Norina Wan Hamat, Zaharah Hussin, Ahmad Fakrudin Mohamed Yusoff & Ahmad Arifin Sapar, 2013). Hal ini kerana, remaja hari ini lebih suka menggayakan fesyen pakaian jeans, kemeja-T, kemeja atau baju kasual, skirt dan blouse yang dipadankan dengan topi, kasut dan barang-barang perhiasan seperti rantai, gelang, tali pinggang dan anting-anting pada sekitar tahun 1999 hingga 2000 (Rokiah Ismail, 2003).

Masyarakat Melayu yang beragama Islam, kewajipan menutup aurat dengan sempurna berdasarkan kehendak syariat merupakan prinsip utama yang perlu diberi perhatian terutamanya kepada golongan wanita. Golongan wanita dan lelaki wajib menutup aurat apabila seseorang itu telah mencapai usia baligh. Allah S.W.T memerintahkan umat Islam supaya menutup aurat untuk menghindarkan mereka daripada mendapat dosa (Roslan Ab Rahman, Dasima Sidek, Khiral Anuar Daud, & Abdulsoma Thoarlim, 2015). Sebagaimana firman Allah S.W.T

“Dan katakanlah kepada perempuan-perempuan yang beriman supaya menyekat pandangan mereka (daripada memandang yang haram), dan memelihara kehormatan mereka; dan janganlah mereka memperlihatkan perhiasan tubuh mereka kecuali yang zahir daripadanya; dan hendaklah mereka menutup belahan leher bajunya dengan tudung kepala mereka;” (An Nur: 31)

Hal ini kerana apabila seseorang menutup aurat dengan sempurna mereka dihormati dan dipandang mulia. Oleh sebab itu, elemen Melayu Islam harus dilestarikan untuk menggalakkan masyarakat memilih cara berpakaian mengikut etika yang betul dan tidak bertentangan dengan agama.

DEFINISI LESTARI

Menurut Kamus Dewan Edisi Ke-4 (2010) lestari ialah tidak berubah-ubah, kekal, dan tetap. Manakala melestarikan bermaksud keadaan yang berubah atau yang dipelihara seperti asal dan asli. Konsep lestari selalunya dikaitkan dengan kualiti kehidupan yang merangkumi sistem ekonomi, sosial dan persekitaran bagi menjamin kesejahteraan hidup dan persekitaran yang sihat dan produktif (Fatimah Hassan & Fauziah Che Lah, 2007).

Menurut UNESCO (2015) lestari bermaksud pengkalan sesuatu perkara atau keadaan dalam Sariah Abd Jalil (2016). Definisi melestarikan secara umumnya membawa maksud mengekalkan atau menetapkan. Melestarikan dalam konteks yang lebih luas sewajarnya merangkumi bukan sahaja mengekalkan tetapi turut menambahbaik keadaan sedia ada. Ini bermaksud melestarikan pakaian mempunyai kaitan dengan usaha untuk mengekalkan serta menambah baik keaslian pakaian Melayu ke arah yang lebih baik. Masyarakat Melayu juga perlu diberi pendedahan tentang keunikan pakaian tradisional supaya dapat memastikan kelestarian budaya Melayu dalam berpakaian dapat dikekalkan (Nazarudin Zainun & Mohamad Omar Bidin, 2017). Kegagalan untuk memastikan melestarikan ini akan menjejaskan warisan masyarakat (Azrina Sobian, 2014). Hal ini kerana, perubahan fesyen pakaian daripada tradisi seperti Baju Kurung dan Baju Kebaya kepada pakaian yang lebih moden dan bergaya akan mengakis ciri-ciri menutup aurat seperti yang dituntut dalam Islam (Zunaidah Zainon, 2006).

ELEMEN MELAYU DALAM PAKAIAN

Elemen Melayu yang harus ada dalam pakaian Melayu ialah dilarang membuka aurat, dipantangkan terlalu nipis, dipantangkan terlalu ketat dan intinya mencerminkan nilai-nilai pakaian yang Islami (Tenas Effendy, 2002) dan pantang memandai-mandai (sifat berpura-pura pandai dan berbuat sesuatu berlebihan secara tidak wajar) (Tenas Effendy, 2004). Menurut Asliza Aris (2015) pula ialah tidak menunjukkan bentuk badan atau bayang, tidak menggunakan kain nipis sehingga menampakkan warna kulit melainkan kain tersebut dilapik dengan *lining*, pakaian lelaki tidak menyerupai wanita dan begitulah sebaliknya.

Pakaian Masyarakat Melayu yang dihasilkan sama ada mempunyai ciri longgar atau sendat, formal atau kasual telah mengalami olahan dari segi pola, tekstil, warna dan gaya yang disesuaikan dengan identiti dan citarasa masyarakat Melayu (Haziyyah Hussin & Norwani Md. Nawawi @ Eshah Haji Mohamed, 2013).

ELEMEN ISLAM DALAM PAKAIAN

Kedatangan Islam ke Tanah Melayu telah mengubah cara berpakaian masyarakat Melayu. Cara berpakaian Islam dititikberatkan supaya tidak lari daripada landasan agama. Hal ini kerana masih ada masyarakat yang kurang memahami hal yang berkaitan dengan etika berpakaian menurut Islam (Roslan Ab Rahman et al., 2015). Pengaruh Islam dapat dilihat melalui pemakaian baju labuh, longgar dan besar dipakai di luar baju dan diperbuat daripada kain broket, sutera dan baldi songket (Siti Zainon Ismail, 2006). Islam telah menetapkan etika dalam berpakaian. Sebagai wanita muslimah etika tersebut harus diikuti dan jangan berlebihan dalam berpakaian.

Saadah Ibrahim (2012) menyatakan Islam tidak menetapkan pakaian tertentu kepada umatnya asalkan menutup aurat dengan sempurna. Menutup aurat dengan sempurna dapat menghindari fitnah, perkara buruk, pandangan jahat dan mengelakkan diri daripada diganggu. Menutup aurat merupakan kewajipan kepada wanita muslimah dan Allah S.W.T telah mensyariatkan kepada umatnya supaya memelihara aurat dengan sempurna. Islam telah menggariskan panduan terutamanya kepada wanita sebagai panduan dalam berpakaian.

Garis panduan dalam berpakaian ialah wajib menutup seluruh tubuh kecuali muka dan tapak tangan, pakaian tersebut harus tebal, tidak nipis dan jarang sehingga boleh menampakkan bayangan tubuh badan dan selesa di pakai, longgar dan tidak terlalu sempit atau ketat sehingga boleh menampakkan susuk tubuh badan, tidak menyerupai pakaian lelaki, tidak menyerupai pakaian wanita kafir, berpakaian tidak bertujuan untuk kemasyhuran (Abbas Alias & Norwani Md. Nawawi, 2006; Rashidah Othman, Siti Norlina Muhamad, Farahwahida Mohd Yusof, & Muhammad Amir Wan Harun, 2016), pakaian tersebut tidak berbentuk hiasan yang boleh menarik perhatian orang yang melihatnya, dan memakai tudung labuh ke paras dada (Shofian Ahmad & Lotfiah Zainol Abidin, 2004),

Wanita muslimah juga perlu memilih warna yang tidak keterlaluan (warna gelap), tidak berwarna-warni yang boleh menarik perhatian, tidak terlalu wangi (Saadah Ibrahim, 2012), lengan baju harus panjang hingga pergelangan tangan (Muhammad Abdul Aziz Amru, 2009) labuh pakaian sehingga menutup kaki atau memakai stokin (Roslan Ab Rahman et al., 2015). Apabila mengenakan pakaian baru harus dimulakan dengan doa, tidak boleh memakai pakaian yang mempunyai tanda salib dan tidak boleh mengenakan pakaian yang diperbuat daripada kulit binatang (Syukri Muhammad Yusuf (2011) dalam Mujiburrahman (2015).

Jadual 1 di bawah menunjukkan perbandingan dan persamaan tatacara berpakaian Melayu dan Islam. Jadual tersebut menunjukkan banyak persamaan dan perbezaan di antara tatacara berpakaian Melayu dan Islam.

Jadual 1: Diubahsuai Daripada
Perbandingan Dan Persamaan Di Antara Tatacara Berpakaian Melayu Dan Islam
(Asliza Aris, Norwani Md. Nawawi, & Saemah Yusof, 2015)

Elemen	Ciri Pakaian Melayu	Ciri Pakaian Islam
Nilai dan Prinsip	<ul style="list-style-type: none"> - Menutup badan dan bersopan bersesuaian dengan adat Melayu. - Selaras dengan ajaran Al-Quran. - Mempamerkan sifat pemakai. - Taat kepada pemerintah dan memelihara adat. - Menutup badan dan sopan 	<ul style="list-style-type: none"> - Mengikut hukum syarak - Menutup aurat - Menunjukkan akhlak mulia dan bersifat memelihara si pemakai (menjaga maruah). - Taat kepada Allah - Ibadah - Menutup aurat.
Nilai dan Prinsip	Ciri pakaian Melayu	Ciri pakaian Islam
		<ul style="list-style-type: none"> - Tidak menyerupai orang kafir - Tidak meniru pakaian lelaki (bagi perempuan) dan sebaliknya. - Tujuan berpakaian tidak menunjukkan kemasyhuran dan kebanggan - Memakai pakaian baru harus dimulakan dengan doa - Disiplin
Siluet (Bentuk)	Lurus, Bentuk A 	Lurus, Bentuk A

Gaya	<ul style="list-style-type: none"> - Mengikut tradisi Melayu - Labuh dan longgar - Diperbuat daripada tekstil tempatan 	<ul style="list-style-type: none"> - Mengikut hukum Al Quran. - Labuh dan longgar - Diperbuat daripada tekstil yang tidak menampakkan bentuk badan dan nipis hingga menampakkan warna kulit. -Tebal (nipis “lining”)
Hiasan	<ul style="list-style-type: none"> - Bergantung kepada status sosial. 	<ul style="list-style-type: none"> - Sederhana - Tidak bermegah-megah dan menggunakan perhiasan yang berlebih-lebihan. - Memakai wangian yang sederhana (tidak terlalu wangi).
Warna	<ul style="list-style-type: none"> -Warna-warna tertentu dikhususkan untuk raja permaisuri dan pembesar-pembesar istana (cth: warna kuning). - Menghormati perlambangan raja-raja 	<ul style="list-style-type: none"> -Tidak menggunakan warna yang menonjol dan terang - Menggalakkan warna putih dan warna gelap
Struktur	<ul style="list-style-type: none"> - Perempuan: Baju, kain, kelubung atau selendang - Lelaki: Baju, seluar, sampin dan destar atau baju, kain dan kopiah atau songkok 	<ul style="list-style-type: none"> - Perempuan: Baju, kain labuh, jubah dan penutup kepala yang labuh hingga menutupi bahagian dada. - Lelaki: Baju yang labuh ke pinggul, seluar atau sarung yang melepasi lutut dan labuh yang tidak melebihi paras buku lali. - Perempuan:Lengan baju harus panjang hingga pergelangan tangan, - Perempuan : Labuh kain tutup kaki dan pakai stoking.
Fabrik	Pelbagai jenis fabrik luar dan tradisional.	<ul style="list-style-type: none"> -Pelbagai jenis fabrik yang bersesuaian dengan prinsip pakaian Islam. - Fabrik pakaian bukan daripada kulit binatang. - Lelaki : Sutera tidak dibenarkan kecuali untuk tujuan perubatan.
Jenis Pakaian	<ul style="list-style-type: none"> - Baju Kurung Pesak Buluh - Baju Kurung Cekak Musang - Baju Kurung Potong Riau - Baju Kebaya 	<ul style="list-style-type: none"> - Jubah - Pakaian yang menepati syariat Islam.

ELEMEN-ELEMEN MELAYU ISLAM DALAM PAKAIAN

Elemen Nilai dan Prinsip

Elemen Nilai dan prinsip dalam pakaian masyarakat Melayu ialah menutup aurat (kecuali tapak tangan dan muka). Pakaian yang dipilih akan mempamerkan sifat pemakai. Pakaian yang menutup aurat menunjukkan nilai akhlak mulia dan memelihara maruah si pemakai serta memelihara adat Melayu. Pakaian yang dipilih juga menunjukkan ketaatan kepada Allah S.W.T dan ibadah. Oleh sebab itu, pakaian yang ingin dihasilkan oleh pereka mestilah mengambil kira soal aurat wanita muslimah dengan menghasilkan pakaian yang boleh menutup seluruh tubuh badan kecuali muka dan tapak tangan. Pola pakaian yang sentiasa berubah

mengikut perubahan zaman harus disesuaikan dengan tuntutan agama dan adat Melayu. Oleh sebab itu, sebagai pereka fesyen harus bijak dalam menghasilkan fesyen semasa yang bersesuaian dengan masyarakat Melayu.

Elemen Bentuk

Elemen Bentuk pakaian masyarakat Melayu dan Islam ada dua bentuk iaitu lurus dan bentuk A. Bentuk lurus dan bentuk A akan menutup bentuk badan. Bentuk ini harus dilestarikan kerana bersesuaian dengan ciri pakaian Melayu dan tuntutan agama Islam mengikut hukum Al-Quran iaitu pakaian yang tidak menampakkan bentuk tubuh.

Elemen Gaya

Elemen gaya mengikut tradisi Melayu dan Islam ialah pakaian tersebut harus longgar, tidak sempit dan labuh. Oleh sebab itu, masyarakat Melayu yang beragama Islam dituntut supaya lebih mengutamakan syariat berbanding dengan terlalu mengikut fesyen semasa. Oleh sebab itu, tekstil pakaian yang dipilih juga harus tebal (tidak menampakkan warna kulit), tidak nipis (jika nipis perlu memakai *lining*) dan selesa dipakai supaya boleh mengelak fitnah daripada masyarakat sekeliling serta dapat menjaga maruah wanita tersebut. Hal ini kerana, pakaian yang nipis akan menampakkan bentuk tubuh dan kecantikan wanita yang hanya boleh dilihat oleh mahram mereka sahaja.

Elemen Hiasan

Elemen hiasan dalam pakaian dapat menyerikan lagi penampilan apabila ingin berfesyen. Perhiasan masyarakat Melayu selalunya bergantung kepada status sosial manakala agama Islam menuntut umatnya bersederhana, tidak berlebih-lebihan atau melampau dalam memilih perhiasan seperti rantai, gelang, cincin dan minyak wangian yang sederhana (tidak terlalu wangi) supaya tidak menarik perhatian orang lain dengan bau-bauan yang terlalu kuat.

Apabila ingin memilih cara berpakaian aksesori dan perhiasan akan menjadi pelengkap kepada penampilan diri. Pemilihan aksesori dan perhiasan boleh menambahkan lagi kecantikan dalam berfesyen. Oleh sebab itu, pemilihan aksesori dan perhiasan seperti rantai, batu permata dan manik yang berlebihan boleh menimbulkan perasaan ingin menunjuk-nunjuk dan riak dalam diri pemakai. Masyarakat harus bersederhana mengikut panduan yang telah ditetapkan oleh Islam.

Pemakaian bau wangi-wangian seperti minyak wangi, bedak, "*deodorant*" adalah digalakkan tetapi tidak boleh berlebihan. Pemakaian wangian yang berlebihan boleh menarik perhatian dan dihidu oleh orang lain. Pemakaian wangi-wangian ini boleh menambahkan keyakinan diri dan membersihkan diri daripada bau yang tidak disenangi supaya tidak menimbulkan fitnah.

Elemen Warna

Warna asas pakaian masyarakat Melayu pada zaman dahulu ialah putih, hitam, merah dan kuning (Che Husna Azhari, 1997). Manakala pada masa dahulu warna kuning dikhususkan untuk raja, permaisuri dan pembesar-pembesar istana. Sebagai rakyat yang setia mereka harus menghormati perlambangan raja-raja. Islam tidak menetapkan warna tertentu dalam pemakaian tetapi menggalakkan umatnya memakai warna putih dan warna gelap serta mengelakkan warna terang supaya tidak menarik perhatian orang lain. Perkembangan industri pakaian masa kini menyebabkan wujudnya pelbagai pilihan warna kepada masyarakat untuk berfesyen.

Elemen Struktur

Kelestarian elemen struktur dalam pakaian perempuan Melayu Islam ialah baju, kain labuh, jubah dan kelubung atau selendang yang labuh hingga menutupi bahagian dada, lengan baju harus panjang hingga pergelangan tangan, labuh kain tutup kaki dan memakai stokin. Manakala lelaki ialah baju yang labuh ke pinggul, seluar, sampin dan destar atau baju, kain dan kopiah atau songkok, seluar atau sarung yang melepasi lutut dan labuh yang tidak melebihi paras buku lali.

Elemen Fabrik

Masyarakat Melayu tidak mempunyai ketetapan fabrik yang tertentu malah mempunyai pelbagai pilihan fabrik dari luar dan tradisional. Kelestarian elemen fabrik dalam pakaian Melayu Islam adalah tidak ditetapkan asalkan bukan daripada kulit binatang dan bersesuaian dengan fabrik pakaian Melayu Islam. Manakala lelaki tidak dibenarkan memakai fabrik daripada sutera kecuali untuk tujuan perubatan.

CADANGAN MELESTARIKAN ELEMEN MELAYU ISLAM DALAM FESYEN PAKAIAN MASYARAKAT MELAYU

Diri Sendiri

Diri sendiri merupakan faktor yang paling penting untuk menggalakkan pemakaian menutup aurat dan memenuhi elemen Melayu Islam. Individu itu sendiri perlu berubah dan berusaha untuk menutup aurat. Tanpa keinginan yang kuat untuk menutup aurat segala usaha yang dilakukan tidak akan berhasil. Apabila mereka memilih cara berpakaian mereka perlulah berniat kerana Allah S.W.T bukan kerana ingin menarik minat atau perhatian orang lain. Fesyen yang dipilih mestilah menampilkan fesyen yang membuatkan orang yang memandang mengingati Allah S.W.T. Jika individu tersebut tidak ikhlas menutup aurat maka individu tersebut akan menutup aurat untuk jangka sama yang pendek dan bersifat sementara. Selain itu juga, individu tersebut perlulah memperbetulkan niat iaitu tidak menunjuk-nunjuk dan tidak bertabarruj ketika menggayakan pakaian kepada orang lain terhadap kecantikan yang kita miliki. Pakaian yang dipakai adalah untuk tujuan berdakwah kepada orang lain yang belum menutup aurat dengan sempurna dan menarik minat orang bukan Islam untuk mengenali keindahan pemakaian cara Islam.

Ibu Bapa Dan Keluarga

Ibu bapa memainkan peranan yang penting untuk menggalakkan anak-anak supaya memakai pakaian yang menutup aurat. Suruhan untuk menutup aurat hendaklah disertai dengan penerangan kenapa wajib menutup aurat supaya anak-anak memahami konsep menutup aurat dengan mendalam dan menyeluruh. Berpakaian menutup aurat bukanlah diamalkan dalam keadaan dan waktu-waktu yang tertentu atau dipaksa untuk menutup aurat tetapi diwajibkan untuk menutup aurat apabila telah mencapai usia baligh.

Berpakaian menutup aurat dan memenuhi ciri-ciri Melayu Islam perlu dipraktikkan kepada kanak-kanak sejak mereka masih kecil lagi. Keadaan ini akan memudahkan mereka untuk membiasakan diri dan tidak kekok untuk memakai pakaian menutup aurat apabila mereka sudah mencapai akil baligh. Ibu bapa perlu memberi penerangan kenapa anak mereka wajib menutup aurat. Oleh sebab itu, ibu bapa perlulah mempunyai pengetahuan agama untuk

mendidik anak-anak mereka. Al-Ghazali menganjurkan ibubapa supaya mendidik anak-anak dengan membina akhlakunya melalui latihan dan amalan yang sesuai dengan perkembangan jiwanya walaupun seakan-akan terpaksa pada mulanya. Lama-kelamaan anak-anak tersebut akan terbiasa dan menjadi sebahagian daripada keperibadian anak tersebut (Muhammad Edi Kurnanto, 2011). Apabila terdidik semenjak kecil anak-anak tersebut tidak akan berasa kekok untuk berpakaian menutup aurat kerana mereka sudah terbiasa. Sebaliknya anak-anak akan berasa malu untuk memakai pakaian yang mendedahkan aurat mereka.

Ibu bapa juga perlu menjadikan diri mereka sebagai model supaya anak-anak dapat mencontohi cara pemakaian ibu bapa mereka yang menutup aurat bukannya menjadikan artis sebagai idola atau model mereka. Hal ini kerana, anak-anak sentiasa memerhati dan meniru perlakuan ibu bapa mereka.

Masyarakat Sekeliling

Masyarakat juga memainkan peranan yang penting dalam mewujudkan masyarakat yang berpakaian yang mengekalkan elemen Melayu Islam. Anggota masyarakat perlu mempraktikkan pemakaian yang memenuhi tuntutan agama agar fesyen pakaian yang menutup aurat menjadi majoriti yang besar dalam kalangan masyarakat Melayu.

Selain itu juga, masyarakat yang prihatin juga boleh menyumbang dalam melahirkan masyarakat yang berpakaian menutup aurat. Masyarakat boleh menjadikan anak-anak jiran sebagai anak-anak mereka sendiri dan boleh menegur anak-anak tersebut jika mereka melakukan kesalahan. Mereka akan bertanggungjawab bersama untuk membimbing anak-anak jiran seperti anak-anak mereka. Hal ini kerana ibu bapa tidak lagi dapat mengawal pergerakan anak-anak apabila mereka berada di luar.

Pendidikan

Pendidikan merupakan asas penting dalam kehidupan manusia. Pendidikan boleh menjadi ubat kepada penyakit yang terdapat pada individu dan masyarakat (Muhammad Edi Kurnanto, 2011). Menurut Al-Ghazali pendidikan dapat dilihat dari segi individu, masyarakat dan kejiwaan. Pendidikan adalah untuk membentuk akhlak yang mulia, mendekatkan diri kepada Allah, memperoleh ilmu, mengembangkan fitrah, menciptakan keseimbangan dalam diri, mencari keredaan Allah, mewujudkan ketenangan dan ketenteraman, membiasakan diri untuk beramal soleh dan meningkatkan keimanan dan ketaatan kepada Allah. Tujuan khusus pendidikan adalah untuk mendidik dan mengajar masyarakat supaya pandai beribadat, berzikir, berbuat baik, berdoa, menjauhkan diri dari akhlak atau sifat tercela dan berakhlak mulia (Muhammad Edi Kurnanto, 2011). Dengan adanya pendidikan yang sempurna dapat melahirkan insan yang menutup aurat dengan sempurna mengikut tuntutan syariat.

Pihak Kerajaan

Pihak kementerian seperti Kementerian Kebudayaan Kesenian dan Warisan (MOTAC) perlu mengambil inisiatif untuk menggalakkan pakaian Melayu seperti Baju Kurung, Baju Kebaya terus kekal dan boleh diwarisi untuk generasi masa depan sebagai peninggalan sejarah yang unik. Pihak kerajaan juga boleh menganjurkan fesyen muslimah, mengadakan hari khas memakai fesyen pakaian Melayu contohnya Baju Kurung dan mengadakan kempen-kempen yang berkaitan dengan cara pemakaian yang betul dengan menggalakkan masyarakat untuk terus memartabatkan fesyen masyarakat Melayu. Kempen-kempen yang dilakukan perlu menyedarkan masyarakat betapa pentingnya usaha untuk mengekalkan budaya yang masih

diamalkan di Malaysia. Kempen-kempen tersebut mestilah dibuat secara berterusan dan bukannya bermusim.

Pereka Fesyen

Bagi melahirkan masyarakat yang berpegang teguh kepada budaya Melayu dan Islam juga boleh direalisasikan melalui pereka fesyen. Pereka fesyen juga boleh menjadi ikon yang berpengaruh dalam menggalakkan masyarakat berfesyen menutup aurat dan memenuhi ciri-ciri Melayu Islam. Sebagai pereka fesyen yang baik mereka perlulah mendalami dan mempelajari ilmu yang berkaitan dengan batasan-batasan aurat, konsep aurat dan syariat-syariat yang berkaitan dengan aurat mengikut agama Islam.

Sebagai seorang pereka fesyen yang bertanggungjawab mesti bekerja dengan jujur dan amanah bukan sahaja mementingkan wang dan populariti semata-mata. Hal ini kerana, apabila pereka fesyen menghasilkan rekaan yang terkini akan dapat mendorong minat semua lapisan masyarakat agar memilih fesyen tersebut. Secara tidak langsung dapat mengubah minda masyarakat yang tidak suka memakai pakaian yang menutup aurat kerana dikatakan ketinggalan zaman dan tidak “*up to date*”.

Sebagai pereka fesyen yang berpegang teguh kepada prinsip agama mesti menghindarkan diri daripada mereka pakaian yang ketat, nipis dan tidak elok dipandang mata. Pereka fesyen juga mempunyai pengaruh yang kuat untuk memperkenalkan fesyen pakaian mereka kepada dunia luar melalui media sosial dan pertunjukkan fesyen. Dengan ini, fesyen-fesyen Melayu dan Islam akan lebih dikenali di mata dunia dan menggalakkan lebih ramai anggota masyarakat memilih untuk berpakaian menutup aurat sekaligus dapat mengekalkan elemen Melayu daripada pupus di telan zaman.

Peniaga Dan Usahawan Pakaian

Peniaga juga perlulah memainkan peranan yang penting apabila ingin menjual fesyen pakaian kepada pengguna. Peniaga mestilah berniat berniaga kerana Allah S.W.T bukan hanya mementingkan keuntungan semata-mata. Peniaga juga perlu peka dengan fesyen pakaian yang dijual perlu ditapis supaya tidak menjual pakaian yang menjolok mata dan terlalu seksi atau mendedahkan tubuh kepada pengguna.

Peniaga hendaklah menjual pakaian yang bersesuaian dengan budaya Melayu. Fesyen pakaian yang dijual mestilah mempunyai ciri-ciri Melayu dan Islam dalam rekaannya. Fesyen yang dijual perlulah boleh diterima oleh budaya masyarakat Melayu.

Al Ghazali menegaskan bahawa terdapat empat perkara yang perlu diberi perhatian oleh peniaga agar menepati syariat iaitu kesahihan, keutaman keadilan, berbuat baik dan menjaga agama (Nik Yusri Musa & Nurullah Kurt, 2015). Oleh sebab itu, peniaga dan usahawan wajib mengutamakan syariat Islam dalam menjalankan perniagaan.

Pengeluar

Pengeluar juga boleh memberi nafas baru kepada rekaan pakaian masyarakat Melayu supaya kelihatan lebih trending dan *up to date* dengan meletakkan “*lace*” pada Baju Kurung tersebut supaya kelihatan lebih menarik dan cantik. Menjahit manik juga merupakan salah satu cara yang boleh menaikkan lagi seri baju supaya kelihatan lebih elegan dan moden. Pengeluar juga boleh mengeluarkan corak-corak yang menarik pada Baju Kurung supaya kelihatan lebih “*up to date*”. Dengan menghasilkan corak-corak terkini pengeluar dapat menarik perhatian pengguna dan peniaga untuk membeli pakaian tersebut.

KESIMPULAN

Islam tidak menetapkan pakaian tertentu kepada umatnya asalkan menepati syariat. Menutup aurat dengan sempurna dapat memberi kesan terhadap spiritual dan fizikal. Kesan spiritual dapat dilihat melalui elemen nilai dan prinsip iaitu menunjukkan akhlak yang mulia, menjaga maruah, meningkatkan keimanan dan ketakwaan kepada Allah. Manakala kesan fizikal dapat dilihat daripada elemen bentuk, struktur dan hiasan iaitu bersederhana dalam penampilan. Kelestarian elemen Melayu dalam gaya berpakaian yang berlandaskan syariat Islam harus dikekalkan kerana cara berpakaian akan menggambarkan jati diri dan menjaga maruah serta dapat mencerminkan perwatakan, nilai hidup dan kesantunan budi masyarakat Melayu. Fesyen pakaian yang berteraskan ciri pakaian Islam mempunyai kesitimewaan dan akan mendapat keredhaan Allah S.W.T serta dapat memberi kesejahteraan kesihatan kepada wanita (Rashidah Othman et al., 2016). Selain itu juga dapat memartabatkan hukum syarak (Mohd Syah Zali Ramle 2013).

RUJUKAN

- Abbas Alias, & Norwani Md. Nawawi. (2006). *Pakaian Melayu Sepanjang Zaman* (Vol. 2). Perpustakaan Negara Malaysia: Dewan Bahasa Dan Pustaka Kuala Lumpur.
- Akmal Mohd Zain. (2006). *Halal Dan Haram Dalam Kehidupan*: Kuala Lumpur : Al-Hidayah Publishers.
- Asliza Aris, Norwani Md. Nawawi, & Saemah Yusof. (2015). Refleksi Islam Dalam Pakaian Tradisional Melayu: Baju Kurung.
- Azrina Sobian. (2014). Kelestarian: Daripada Faham Kepada Tindakan. from <http://www.ikim.gov.my/index.php/2014/12/08/kelestarian-daripada-faham-kepada-tindakan/>
- Che Husna Azhari. (1997). Teknologi Warna Alam Melayu. *Akademika*, 51(Julai), 53 - 63
- Fatimah Hassan, & Fauziah Che Lah. (2007, 8-9 September 2007). *Pembangunan Pelancongan Lestari di Felda Gugusan Trolak : Satu Analisis*. Paper presented at the Seminar Kebangsaan Geografi-Dunia Tanpa Sempadan., Universiti Pendidikan Sultan Idris, Malaysia.
- Haziyah Hussin, & Norwani Md. Nawawi @Eshah Haji Mohamed. (2013). Evolusi dan Tipologi Pakaian Wanita Melayu Di Semenanjung Malaysia. *Jurnal Arkeologi Malaysia*.
- Maziah Ab Rashid. (2005). *Kaedah Tradisional Pembuatan Tekstil Dan Pakaian Melayu Kajian Kes : Pantai Timur*. (Tesis Master), Universiti Malaya Kuala Lumpur.
- Mohd Syah Zali Ramle (2013). *Fesyen Pemakaian Tudung Di Kalangan Remaja : Satu Kajian Di Jitra* (Ijazah Sarjana Muda), Open University Malaysia
- Muhammad Abdul Aziz Amru. (2009). *Pakaian Dan Perhiasan Dalam Syariat Islam (Ter : Mohd Nasir Abdullah)*. Kuala Lumpur: Darulfikir Sdn Bhd.
- Muhammad Edi Kurnanto. (2011). Pendidikan Dalam Pemikiran Al-Ghazali. *Jurnal Khatulistiwa – Journal Of Islamic Studie*, 1(2).
- Nazarudin Zainun, & Mohamad Omar Bidin. (2017). *Pelestarian Silat Melayu Antara Warisan Dengan Amalan*. Pulau Pinang, Malaysia: Universiti Sains Malaysia.
- Nik Yusri Musa, & Nurullah Kurt. (2015). Kerohanian Dalam Keusahawanan Islam : Perspektif Al-Ghazali Dalam Kitab Ihya "Ulum Al-Din" *Konsep Keusahawanan Sosial Islam : Suatu Pengenalan* (pp. 22-46). Kota Bharu, Kelantan: Universiti Malaysia Kelantan.

- Rashidah Othman, Siti Norlina Muhamad, Farahwahida Mohd Yusof, & Muhammad Amir Wan Harun. (2016). Fesyen Wanita Menurut Persepektif Islam Dan Kesannya Terhadap Kesejahteraan Fizikal Dan Spiritual. *Sains Humanika*.
- Rokiah Ismail. (2003). *Fesyen Pakaian Remaja: Mengapa perlu "Ranggi"*. Paper presented at the Prosiding Persidangan Kebangsaan, UKM Bangi.
- Roslan Ab Rahman, Dasima Sidek, Khiral Anuar Daud, & Abdulsoma Thoarlim. (2015). *Kepentingan Memberi Salam Dan Etika Berpakaian Menurut Islam*. Paper presented at the International Conference on Empowering Islamic Civilization in the 21st Century, Universiti Sultan Zainal Abidin, Malaysia.
- Saadah Ibrahim. (2012). *Tahap Kefahaman Dan Amalan Terhadap Kefarduan Menutup Aurat Di Kalangan Pelajar Di Tiga Buah Sekolah Menengah Agama Daerah Pekan*. (Thesis Sarjana Muda), Open University Malaysia.
- Sariah Abd Jalil. (2016). *Panduan Pelaksanaan Kelestarian Global*. Putrajaya, Malaysia: Kementerian Pendidikan Malaysia.
- Shofian Ahmad, & Lotfiah Zainol Abidin. (2004). *Aurat Kod Pakaian Islam* (Vol. 1). Kuala Lumpur: Perpustakaan Negara Malaysia.
- Siti Zainon Ismail. (2006). *Pakaian Cara Melayu*: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Tenas Effendy. (2002). Nilai-Nilai Asas "Jati Diri Melayu Yang Islami".
- Tenas Effendy. (2004). *Etika Berpakaian Melayu, Busana Melaka*: Institut Seni Malaysia Melaka (ISMMA).
- Wan Norina Wan Hamat, Zaharah Hussin, Ahmad Fkrudin Mohamed Yusoff, & Ahmad Arifin Sapar. (2013). Pengaruh Media Massa Terhadap Penampilan Akhlak Pelajar islam Politeknik Malaysia. *The Online Journal Of islamic Education*, Vol.1 (1).
- Zunaidah Zainon. (2006). Berfesyen Biar Menepati Syariat.
- Topics and Learning Objectives, Global Citizenship Education. (2015). Paris: United Nations Educational, Scietific and Cultural Organization.

Penulis

Norul Zaila Ismail merupakan pelajar pascasiswazah di Pusat Pengajian Bahasa dan Pembangunan Insaniah, Universiti Malaysia Kelantan. Fokus kajian beliau ialah dalam bidang Sejarah dan Peradaban.

Nur Azuki Yusuff ialah Profesor Madya di Pusat Pengajian Bahasa dan Pembangunan Insaniah, Universiti Malaysia Kelantan. Beliau berkepakaran dalam bidang Sains Sosial, Sejarah dan Peradaban, Pengajian Islam dan Sains Kemasyarakatan. Beliau kini adalah Ketua Kluster Penyelidikan Kontemporari Melayu di UMK.

Burhan Che Daud merupakan pensyarah kanan di Jabatan Sains Kemanusiaan, Pusat Pengajian Bahasa dan Pembangunan Insaniah, Universiti Malaysia Kelantan. Bidang kepakaran beliau adalah Sejarah dan Historiografi Islam khususnya pada zaman pertengahan (medieval). Beliau juga berminat menyelidik dan menghasilkan penulisan berbentuk pensejarahan merentas bidang termasuk bidang falsafah, wakaf, ketamadunan dan kajian berkaitan alam Melayu.